

Православни цркви на македонците под туѓа јурисдикција (во САД)

Пишува: Славе Николовски-Катин

Македонците отсекогаш биле предмет на разни туѓи верски, национални и политички влијанија, кај кои се нашло погодно тло за таквата дејност. Во тој правец активна била бугарската, грчката и српската пропаганда, кои со успех ги вршеле своите замислени цели. Притоа, во прилог одела и неорганизираноста на македонските доселеници кои, за жал, немале ниту своја држава, ниту, пак, свои македонски православни цркви. Затоа, во периодот од нивното доаѓање во САД, Канада, Австралија и други земји, до конституирањето на македонската држава, Македонците биле предмет на бугарската, грчката или српската пропаганда. Свои пропаганди и влијанија врз македонските доселеници вршела и Католичката, Англиканската и некои протестантски цркви, затоа одреден број од нив се приклучиле и кон овие цркви.

Во периодот меѓу двете светски војни, кога МПЦ не беше конституирана како институција, македонските доселеници во САД и Канада не само што учествувале во организирањето и во изградбата, туку и ги поддржале, ги финансирале и црквувале, главно, во т.н. македонско-бугарски православни храмови. Овие цркви биле поттикнати, изградени и контролирани од МПО. И денес мал број Македонци, претежно од постарите генерации, ги задоволуваат своите религиозни потреби во некои од овие христијански храмови. Од деведесеттите години на минатиот век, поголемиот број цркви со македонско-бугарски карактер, од владение на МПО биле предадени и се под целосна контрола и под јурисдикција на Источната православна црква за САД и Канада, која нема никакви врски со

македонскиот народ и Македонија.

Исто така, пред конституирањето на МПЦ во лицето на Охридската архиепископија, голем број македонски доселеници помогнале материјално и духовно во изградбите и опстојувањето, како и црквувале во српски, грчки, руски, украински, романски и други православни цркви во САД и Канада, меѓу кои едни од најзначајните се следните:

СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ ВО ГРАНИТ СИТИ. Првата македонско-бугарска црква во САД била формирана и изградена во Гранит Сити, Илиноис, во летото 1909 година. Таа била изградена во тогашната населба “Линколн”, во која живееле голем број македонски печалбари претежно од Егејска Македонија и одреден број Бугари. На 14 септември 1909 година била осветена и отслужена првата богослужба од бугарскиот архимандрит Теофилакт. Уште во јуни 1908 година, архимандритот бил испратен од администрацијата на Светиот синод од Софија да им служи на Бугарите. Меѓутоа, неговата цел и намера била да ги “прибере” Македонците во крилата на Бугарската православна црква, која, во тој период имала силно влијание врз Македонците, особено печалбарите од егејскиот дел на Македонија.

Од 1913 до 1922 година, црквата била скоро затворена бидејќи немала постојано свештено лице. Од 1933 година била поактивна. Меѓутоа, по Втората светска војна црковниот живот замира, затоа во 1954 година била продадена на Ерменската апостолска црква.

СВ. ТРОЈЦА ВО МЕДИСОН. Бугарската православна црква Св. Тројца во гра-дот Медисон, во државата Илиноис, била формирана 1910 година. Таа била изграден-а со средства на Македонци од егејскиот дел на Македонија и неколку Бугари. Како и со другите македонско-бугарски православни цркви, така и со оваа раководел бугарскиот архимандрит. Во 1919 година во црквата бил подметнат пожар и била многу оштетена. По десет години храмот бил обновен и реконструиран. Тој се состоел од црковни простории и мала сала. Во 1975 година црквата била проширена и во неа денес се служи на англиски јазик. Ова е единствена црква изградена претежно од Македонци што не ја контролирала МПО до 1938 година. До пред десетина години сите други македонско-бугарски или бугарски православни цркви ги контролирала организацијата МПО.

СВ. БЛАГОВЕШТЕНИЕ ВО СТИЛТОН. Втората македонско-бугарска право-славна црква во САД била Св. Благовештение во Стилтон, Пенсилванија. Таа била организирана во 1909 година, односно неколку месеци по формирањето на црквата Св. Кирил и Методиј во Гранит Сити. Таа, исто така, била осветена од истиот бугарски архимандрит, кој бил избран и за прв енорен свештеник на црквата. Во неа црквувале претежно членови на МПО, од огранокот “Прилеп”. Овој огранок бил формиран во 1921 година и, всушност, бил сопственик на куќата во која имало сала до самата црква. Инаку, салата била изградена во 1927 година со средства претежно на Македонците од Прилеп и Прилепско. Во 1949 година црквата била дооформена, меѓутоа во почетокот на 1975 година во неа бил подметнат пожар и е тешко оштетена. И денес оваа црква е активна и припаѓа на Бугарската источна православна црква за САД, Канада и Австралија.

СВ. СТЕФАН ВО ИНДИЈАНАПОЛИС. Една од поголемите македонски коло-нии во САД по Илинденското востание била во Индијанаполис. Така, околу илјада души од Леринско, Воденско и други места од Западна Македонија и стотина Бугари биле организирани во здруженијата “Екши-су”, “Островско” и “Пателско”. Тие решиле да формираат христијански храм во Индијанаполис. Во тоа време во нивната средина дошол истиот бугарски архимандрит, кој ја продолжил својата мисија, “помагајќи” им да ја формираат Бугарската православна црква Св. Стефан (на 1 јануари 1915 година). Со собраните средства претежно од Македонците била купена една зграда, која била реновирана во црква, а веќе во 1918 година црковниот имот бил исплатен. Денес оваа црква с# уште постои. Во неа црквуваат одреден број семејства по потекло од Егејска Македонија и од Бугарија, кај кои интеграционите процеси во новата средина си го сториле своето. И таму богослужбите се

вршат само на англис-ки јазик.

СВ. ВОСКРЕСЕНИЕ ВО ТОЛИДО. Македонско-бугарската црква Св. Вос-кресение ги опслужувала македонските и малиот број бугарски доселеници од То-лидо, Лореин, Менсфилд и Кливленд. Црквата била изградена и дадена во употреба на 18 јуни 1923 година. Во оваа црква било силно влијанието на МПО.

СВ. ПЕТАР И ПАВЛЕ ВО МЕЈСОН СИТИ. Во Мејсон Сити, во државата Ајова била формирана македонско-бугарската црква Св. Петар и Павле. Таа била изградена и дадена во употреба во мај 1928 година, а во неа црквувале доселениците од Ајова и од Минесота.

СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ВО ГЕРИ. Во јули 1929 година во Гери, Индијана, била организирана македонско-бугарската православна црква Св. Климент Охридски. Во почетокот била купена една српска православна црква, во која биле вклучени и црквувале голем број Македонци и Бугари. Црквата имала проблеми со сопственикот на имотот, затоа била затворена. Подоцна е изградена друга црква на ново место, со исто име, меѓутоа нејзината активност спласнала, па и таа престанала да работи.

СВ. НИКОЛА ВО ФОРТ ВЕИН. Во градот Форт Веин се наоѓа седиштето на МПО. Таму, во почетокот црковниот живот започнал во приватни куќи и дуќани, а од 1940 до 1948 година во Батлеровата сала. Во неа се одржувале богослужби на бугарски јазик и во 1946 година била донесена одлука да се соберат средства за новата црква Св. Никола. По две години, новоизградената црква била осветена во ноември 1948 година. Таа е една од поубавите македонско-бугарски православни цркви на северноамериканскиот континент. Како што бил случај и со други македонско-бугарски православни цркви во САД и Канада и оваа црква, меѓу другото, била и место за одржување веронаука и помагала на бројни новодојденци од различна националност и деноминација. Исто така, таа била место каде се ширело православието и се чувало бугарско-македонското наследство. Во периодот од четириесетина години во неа служеле неколку свештеници на бугарски јазик, а во последно време службите се вршат на англиски јазик.

Во периодот пред и по Втората светска војна, исто така, во САД се изградени македонско-бугарски и бугарски цркви, во кои најголем број членови биле Македонци. Таков е случајот со црквите, Св. Ѓорѓи во Толидо, Св. Пророк Илија во Акрон, Св. Дух во Јангстаун, Св. Дух во Синсинати, Св. Димитрија во Кливланд, Охајо, Св. Софија во Чикаго, Илиноис, Св. Никола во Флинт, Св. Спас во Батл Крик, Мичиген, Св. Климент Охридски и Св. Ѓорѓи, двете во Лос Анџелес, Калифорнија, Св. Никола во Бафало и Св. Андреј во градот Њујорк.

Исто така, по Втората светска војна, с# до обновувањето на Македонската православна црква, македонските доселеници ги граделе, помагале и ги извршувале црковните потреби во македонско-бугарски, српски, грчки, руски, романски и други цркви. Тоа биле следните:

СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ВО ДЕТРОИТ. Најбројната македонска колонија во САД е Детроит, каде поголем број печалбари од Македонија дошле уште во почетокот на ЦЦ век. Дошле од различни причини и со различни национални, политички и религиозни убедувања. Затоа и започнале различно да се организираат и поврзуваат на културно и духовно поле. Така, одреден број Македонци заедно со малубројната бугарска емиграција се организирале на црковен план. До 1927 година своите религиозни потреби ги задоволувале во различни христијански храмови, а од таа година се организирале во македонско-бугарската православна црква, која денес го носи името Св. Климент Охридски.

Во Дирборн, во 1928 година, со средства на Македонци, претежно од егејскиот дел на Македонија, биле купени две куќи, на чиј плац на 17 февруари 1929 година бил поставен камен-темелникот на новиот храм Св. Тројца. Набргу потоа, црквата била изградена (но незавршена) и во неа, на 2 мај истата година била отслужена првата богослужба. Со тоа

започнало заедничкото црквување на Македонците и Бугарите, предводени од бугарскиот поп † “мисионер”, кој за оваа намена бил испратен ди-ректно од Софија.

Меѓутоа, во текот на кризата (1930†34) се појавиле проблеми од финансиски карактер, па црквата била затворена и дадена на продажба. Тоа ги натерало членовите на Македонската патриотска организација (МПО), огранокот “Татковина” од Детроит, да ја срушат црквата Св. Тројца во Дирборн и да вложат средства за нова црква. Така, во март 1935 година биле удрени темелите на новата црковна општина која ја добила името Св. Климент Охридски. Новиот храм бил готов за три години и служел с# до 1964 година кога дошло до поделба меѓу членството. Едната фракција останала во Св. Климент Охридски, изградена во 1964 година, а осветена во јуни 1966 година од бугарскиот митрополит Андреј, како голем троброден храм, во кој денес црквуваат голем број Македонци од сите делови на Македонија, како и мал број Бугари и други христијани. Другата фракција, пак, изградила нова црква во Дирборн Хајтс со ново име Св. Павле.

Ваквата состојба дошла како последица на поделбата во Бугарската православна црква, што се одразила и во иселеништвото. Затоа, од 1963 година во САД и Канада постојат две администрации. Во едната се лојалните на Бугарската православна црква, здружени со Источната православна црковна епархија за Северна и Јужна Америка и Австралија со седиште во градот Њујорк (која контролира осум цркви), а во другата е Епархијата на Бугарската православна црква за САД и Канада со седиште во градот Толидо, Охајо, која под своја јурисдикција и контрола држи девет цркви.

СВ. ЛАЗАР – “РАВАНИЦА” ВО ДЕТРОИТ. Одреден број Македонци во Детроит, по потекло од Тетовско, црквувале, дале финансиска помош, а и денес се едни од најбројните и најактивните во Српската православна катедрална црква Св. Лазар – “Раваница”. Нив ги има од Вратница, Беловиште, Рогачево, Одри и други села. Од изградбата на новиот објект во седумдесеттите години, голем број од македонските доселеници биле приклучени во културниот, образовниот, црковниот и спортскиот живот. Инаку, старата (првата) црква своите активности ги започнала на 20 мај 1917 година, кога било купено местото, за по десет години (1927) да биде започната изградбата. Таа била регистрирана пред властите на Мичиген во Ленсинг на 27 септември 1932 година, како црковна корпорација. Црквата била осветена на 17 јуни 1934 година. Во периодот од повеќе децении црквата била градена три пати. Ка-мен - темелникот за денешниот објект на “Раваница” бил поставен на 27 јуни 1965 година, а на 25 и 26 ноември 1967 година храмот бил осветен. Од 1963 година кога се појавила шизмата во Српската православна црква, храмот Св. Лазар “Раваница” соработувал со поранешните југословенски власти. Тоа било повод и мотив македонските доселеници да црквуваат во оваа црква.

Исто така, одреден број македонски доселеници црквувале, а и денес има мал број кои одат и во македонските и во други српски цркви. Таков е случајот со српските православни цркви Св. Стефан во Лакавана, Св. Богородица во Виндзор, Св. Сава во Торонто и во други градови.

СВЕТА ПЕТКА – “МЕМОРИЈАЛЕН ХОЛ ВРАТНИЦА” ВО ДЕТРОИТ. Според некои показатели најголемиот број македонски доселеници во Детроит се од Вратница, Тетовско. Тие црквуваат и во МПЦ Св. Богородица и во СПЦ Св. Лазар “Раваница”, како и во вратничката црква Св. Петка. Оваа селска заедница која по-седува голема сала каде се организираат разни манифестации има и мала црквичка. Објектот бил изграден во 1979 година, во кој е сместена црквичката, која е под јурисдикција на Српската православна црква. Денес доселениците од Вратница имаат преземено акција за собирање средства за изградба на нова црква.

СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ ВО ЛОРЕЈН. Градот Лорејн во Охајо, исто така, во почетните години бил центар на македонската емиграција. И таму била организирана црковна општина, но таа била формирана една година (1932) по затворањето на црквата во Маунт Јунион, во Пенсилванија, во која црквувале руски и македонски емигранти. Така, на 24

септември 1933 година во еден словачки народен дом било свикано народно собрание. На собранието била одредена комисија која започнала со собирање средства за изградба на црква, а на 29 октомври 1933 година се поставени основите на општината Св. Кирил и Методиј. Оваа црква станала центар за голем број активности на доселениците од Балканот. Таа е активна и денес, но бројот на верниците е многу мал.

СВ. ТОМА ВО АКРОН. Како и денешната црква Св. Климет Охридски во Детроит, така и црквата Св. Тома е регистрирана како Источна православна црква. Таа била основана во 1959 година, откако извесен број верници на постојната црква Св. Пророк Илија во Акрон, не сакале да ја признаат контролата на МПО. Тие на 8 ноември 1959 година одлучиле да формираат друга црква и да им служи бугарскиот свештеник од Св. Пророк Илија. Тогаш името “македонско-бугарска” било изоставено, а прифатено името Св. Тома † Источна православна црква. Било купено место за изградба на црквата, а била осветена на 20 февруари 1960 година од бугарскиот владика Андреј Велички.

Одреден број македонски доселеници од Акрон, Кентон и Маслон црквувале и во Српската православна црква Св. Ѓорѓи во Кентон, потоа во романската и во сириската црква. Исто така, поголем број Македонци од Леринско и Костурско ја помагаат и црквуваат во грчка православна црква.